

ZÁRVÁNYFÉNYEK (II.)

Irodalmi forgatókönyv

DE Á K F E R E N C

SZEMÉLYEK

NAGYAPA (Fodor Lázár) (75), begaréti földműves, a családfő

FODOR MÁTÉ (40) belsőépítész

ILKA, Máté felesége (38)

DÁVID (19) Máté és Ilka fia

BEA (12) Máté és Ilka lánya

FODOR KÁROLY (45) begaréti földműves

ÉVA, Károly felesége

KISS ANNA, Nusi (20), Éva első házasságában született lánya

ZSÓFI (15), Fodor Károly és Éva lánya

LÁZÁR, Lazi (10), Fodor Károly és Éva fia

VIDOVIĆ (FODOR) Mária (38)

VIDOVIĆ Mitar (45)

MARKO (17), Mária és Mitar fia

MILAN (15), Mária és Mitar fia

TIMA (75), nyug. kőműves, ács (ezermester)

TOŠA (12), Tima unokája

KÖRTÉSI JÓSKA (50) begaréti villanszerelő

KÖRTÉSI OTTÓ (40) repülőmérnök
 NÁNDOR (16)
 CSABA (17)
 VID (18)
 MELÁNIA (15)
 KATALIN (15)
 LACI (15)
 TIVADAR (20)
 VAJDA ÉVA (18)
 MORVAI (50) lelkész
 MORVAINÉ (45) lelkésznő
 I. SEGÉDRENDŐR (55)
 II. SEGÉDRENDŐR (55)
 SZÁZADOS (30)
 FŐORVOS (50)
 LAJA BÁCSI (60)
 GÁTÓR (45)
 NYOMOZÓ
 TELKES
 és mások . . .

Újvidék, Szabadka – 2002–2003

31. Belső, éjjel

Bea lidércei

Éjjel a gangon állnak: Mária, Éva és Ilka. Mária remegő kézzel fogja az égő cigarettát, néha beleszív. Valami furcsa morajlás hallatszik, aztán egyre csak erősödik, a hosszú asztalon a poharak remegnek, majd összekoccannak. Már az épület is remeg, az ablaküvegek zörögnek.

ILKA A nehézbombázók.

MÁRIA Itt, a határvonalon? De . . . honnan?

ÉVA Lehet, hogy Romániából.

ILKA Vagy nehézszállítók . . .

MÁRIA Már a negyedik éjjel . . .

ILKA Ma ez már a második hullám.

ÉVA Én az elsőt nem is hallottam.

MÁRIA Én sem. Mikor volt?

ILKA Éjfél után tíz perccel kezdődött, de gyorsan átvonultak.

A dübörgés most tetőzik, amire sikoltva fut ki a szobából Bea. Ilka gyorsan magához öleli, nyugtatja.

ILKA S-s-s . . . Nyugodj meg kicsikém, semmi baj. Csak te nyugodj meg . . . Hol hagytad a kengurudat? A te kicsi Gurudat?

A gangon már ott van Károly, Dávid, Marko, Nusi, Laza, Zsófi. Nagyapa az udvar felől kocog be, csak bekecset terített magára.

NAGYAPA Ezek már Kecskemétről és Taszárról jönnek. A magyar kormány megadta nekik a . . .

Szótlatlan nézik, ahogy Ilka nyugtatja a kislányt. A dübörgés lassan halkuló morajlássá csendesül.

NAGYAPA Na, térjünk vissza a takaró alá . . . Hűvös az éjszaka.

Bea Nagyapába kapaszkodik, aki feloleli, felnyalábólja szinte és bekecseivel betakarja, majd magával viszi az udvaron át otthona felé. A kislány az öreg vállára hajtja a fejét, és már alszik is.

ILKA Érdekes: csak ott nyugszik meg . . .

32. Reggel, külső, belső

Ilka újvidéki útja

Busz halad a kora reggeli, ködös vajdasági síkságon át. Sok az utas. Közöttük Ilka. Ahogy a busz közelít Újvidékre, a film elejéről ismert olajfinomító lángokban. Óriási füstfelhő fedí be az egész várost.

VÁGÁS

Ilka megérkezik elhagyott otthonukhoz: a bejárati ajtóról letépve a deszkázat. Benn a garázdálkodásnak rettenetesen szomorú jelei: amit a fosztogatók nem bírtak, vagy nem akartak elvinni, azt összezúzták, tönkretették.

VÁGÁS

Ilka a Tartományi Végrehajtó Tanács épületében (előbb kívülről látjuk) járja a folyosókat. Egy irodában áll, várja, amíg egy alezredes telefonon beszél valakivel. Igazából csak motyog:

ALEZREDES Igen . . . Igen . . . Nem . . . Értettem!

Amikor leteszi a kagylót, egy papírlapra lejegyez valamit, amit Ilkának ad. Ilka köszönés nélkül távozik.

VÁGÁS

Ilka buszon utazik. A várost lassan elhagyja, az út mellett pillanatnyira feltűnik egy helységnévtábla: FUTOG.

VÁGÁS

Egy füzesen át hevenyészett, gödrös út vezet a Dunáig. A túloldalról agyonterhelve utasokkal, kocsikkal, áruval – közeledik egy katonai motoros komp. A komp elején piszkos, szakadozott egyenruhában borotvátlanul, nagyon soványan és kimerülten Máté áll. Ilka alig ismeri fel a többi sorstársa között. A maszatos gipsz a lábán „igazítja el”, arról ismeri fel igazán. Integet neki, de ő csak legyint, és két tenyerébe hajtja a fejét. Vállra rángásából értjük: sír.

VÁGÁS

Ilka és Máté a Duna partján, a füzesben egy rönkön ül. Ilka a magával hozott elemózsiát a rönkre – kettőjük közé – tette.

ILKA Annyira se engednének el, hogy a házunkat valahogy bedeszkdz?

MÁTÉ *(nagyon fáradtan, nagyon csendesen beszél)* Csak üvöltöznek.

Hol egymásra, hol ránk. Ezek már nem emberi lények. Már lövöldöznek is . . . Részegen . . . Félünk, hogy valakit lelőnek . . .

Csend. Ilka int, hogy egyen, de Máté szinte nem is észleli.

ILKA Te egyáltalában tudatában vagy annak, hogy ITT vagyok?

MÁTÉ *(hangtalanul sír)* Nem tudom, hány napja nem aludtam, nem ettem, csak hordtam ki-be a felszerelést, ládákat, azt se tudom, milyen nap van . . . Csak azt, hogy te eljöttél hozzám, de nem vagyok biztos benne, hogy igaz-e, vagy ez is része a . . . lidércnek . . .

Csend.

ILKA És . . . a szökés?

MÁTÉ *(hosszan hallgat, próbálja megérteni a szavakat)* Tegnap a százados egyik társunkat kis híján lelőtte, mert az nem bírta ki tovább és . . . a folyóba vizelt . . .

Csend.

ILKA Semmink sincs . . .

MÁTÉ Még az a végső szükségre fenntartott, kicsike tartalék . . . sincs . . .

ILKA (*szinte megdermed*) Hogyhogy nincs?

MÁTÉ Az a személtáda . . . a Popadić ezredes . . . mégis felparancsolt engem a kosovói buszra . . . Amikor könyörögtem, eljött velem a bankig, a széfig . . .

ILKA (*némán bólogat: érti*) A családi ékszereimet is . . . ?

MÁTÉ (*bólint*) Végül a mobilomat is elvette.

ILKA De te legalább itt vagy.

MÁTÉ De ez csak a kezdet . . . Már annyiszor könyörögtem az Istennek: lőjenek már ki, legyen vége. Nem bírom tovább.

Csend.

ILKA (*feláll*) Most visszamegyek a hadtestparancsnokságra!

MÁTÉ Semmi értelme. Csak te térj szépen vissza a gyerekekhez, azokra vigyázz. Engem írjatok le. Csak EZ old meg mindent.

Robbanások rázzák meg a levegőt: a Duna túloldalán, a Fruška gora lankásai között villanások, füst. Máté egyáltalán nem reagál.

33. Külső, nappal

Begarét, vakolás

A Fodor-kúria homlokzatát – állványzatról – Tima vakolja. Mellette szorgoskodik Toša is, a habarcsot Dávid és Marko „szállítják” fel hatalmas vederben, csörlőn. Tima valami szerb dalt füttyörész, de Toša valami másik dallammal „rátromfol”. Egy terepjárón Károly fordul be az udvarba, odakanyarodik a fiatalokhoz, egy pillanatra megáll.

KÁROLY Toša, reggelre kellene 600 liter „ásványvíz”.

TOŠA És „szenteltvíz” mennyi?

KÁROLY Hát . . . olyan 200 liter.

TOŠA Reggel hatkor a répadokknál.

Károly bólint és elhajt. Dávid csak bámul fel, a tovább füttyörésző legénykére.

34. Külső, nappal

Kései szőlőmetszés

Szőlőskertek gyümölcsösökkel, présházakkal. Nagyapa, Nusi, Éva, Mária és Zsófi serényen dolgoznak a metszőollókkal. A gyorsan szaporodó venyigét Bea kévékbe gyűjti, zsineggel megköti, majd kihordja a présház verandájára.

BEA (*odamegy Zsófihoz, folytatja az előbb kezdett beszélgetést*) . . . pedig hallottam! A sáját fülemmel! Az mondta. „ . . . előbb-utóbb úgyis

elmegyek, ebben nem gátolhatsz meg!” Most meg azt mondja nekem: nem úgy van az, kislányom . . . A dolgok sokkal másként állnak, mint azt gondolnád. Apát soha senki el nem hagyja!

ZSÓFI Akkor nem hallottad az egész dumát, csak egy részét . . .

Repülőraj húz el fölöttük, a zúgás dübörgésbe erősödik. Bea a ragyogó ég felé emeli arcát, és sír.

BEA Lehet, hogy most mennek megölni apukámat . . . És a mama sem jött vissza még . . .

35. Este, külső

Óteleki „ásványvíz”

Holdvilágos este a Begán. Egy komoly, hatméteres „hajót” nyolcvan lóerős farmotoros Johnson röpít a vízben. A „kapitány” Toša, mellette a templom elől már ismert segédrendőr, most civilben. Dávid a hajófenéken ül.

DÁVID *(halkan)* Hogy ebből mi lesz . . . végül . . . ?

TOŠA *(nevet)* Csak egy kicsit kirándulunk külföldre.

SEGÉDRENDŐR *(ismerjük a húsvéti templom előtti szolgálatból)* Én is ilyen idős voltam, mint Toša, amikor először átszöktem Romániába cigarettáért.

TOŠA A sverc, az sverc. Még korábban is lehet kezdeni.

SEGÉDRENDŐR Csakhogy velem nem jött akkor finánc. Hanem várt a határon, épp itt a parton.

DÁVID És?

SEGÉDRENDŐR Elvette a sok cigit és úgy megvert, hogy az életem végéig el nem felejttem. *(Oldalba böki Tošát)* Kapcsold ki a motort.

Itt vagyunk.

Toša kikapcsolja a motort, a csónak csendben siklik tovább a vízben, majd egy kis mólónál megáll. A Segédrendőr kiszáll, két egyenruhással vált néhány szót, kezükbe nyom valamit, és visszatér a csónakba. A motor ezek után egészen halkan, csendben dolgozik, a csónak is lassabban halad. Egy helyen szép fordulatot vesz, a túlsó parthoz simul. Megáll. Valakik két rudat eresztenek le a csónakba. A ponyvával letakart hordókat két sötét alak pillanatok alatt felgurítja a rudakon, majd ugyanott nagyon óvatosan le is ereszti a teli hordókat. Toša egy zseblámpa fénye mellett az egyikükkel „elszámol”, Tomi és Dávid ráhúzzák a ponyvát az árura.

A motor halkan dorombolni kezd, majd amikor a kis mólót elhagyják, a Johnson felüvölt: siklik a „hajó” a holdfényben ragyogó Bega vizén.

(. . .)

37. Külső, belső, nappal

Zsófi a lelkésznőnél

Zsófi és Morvainé a paplak kertjében rendezik (karózzák, kötözik) a rózsabokrokat.

ZSÓFI . . . Hogy nálam hogyan is lesz, az majd elvállik . . . De maga hogyan . . . Szóval: nem volt otthon ellenvetés, amikor megmondta, hogy . . .

MORVAINÉ Szerintem tévesen kezded. Most, itt is. Ne a szülők és a család viszonyulásával foglalkozzál. Befelé nézz, Zsófi.

ZSÓFI . . . Hát . . . azt szeretném tenni, de minden olyan zavaros.

MORVAINÉ Csak egyszerre túl sok a kérdés, és te nem tudod őket megfelelő sorrendbe állítani. Mert mi a legfontosabb?

ZSÓFI Az Úrhoz való viszonyulásom. Gondolom.

MORVAINÉ És már nincs is több kérdés, ha ezt az egyet önmagadban letisztáztad. De már most, elsős gimistaként . . .? Alig tizennégy évesen? Tetejében egy háborús vérhullámban, amikor az érzelmek kifejezettebbek a tudatnál . . .? Zsófi, biztos, hogy ez az egyetlen hivatás, amely mélységes elhivatottság is és itt nem lehet, nem szabad kísérletezni. Jó, hogy eljöttél, jó, hogy építgeted magadban egy lehetséges életút távlatát, de erről még nagyon sokat kell beszélgetnünk. A férjemmel is. Kitűnő lelkész, pedagógus, nem véletlen lett esperes . . .

Nyílik a kapu, egy ember jelenik meg, tétovázva néz jobbra-balra.

JÖVEVÉNY Jó napot kívánok . . .

MORVAINÉ (Zsófi felé közelebb megy) Jó napot. Keres valakit?

JÖVEVÉNY Itt áll kinn a teherkocsi a segélyküldeménynel . . . Doktor Telkes Károly tiszteletes úr Újvidéken azt mondta, idetelefonál, hogy mielőbb ki tudjunk rakodni. (Csend. Morvainé nem érti, előbb a paplak felé, aztán a kapu felé indul, majd megáll. Az idegen észbe kap, és magyarázza) Hát az Ökumenikus Szeretetszolgálat . . . Élelmiszer, gyógyszerek, takarók, ruházati dolgok . . .

MORVAINÉ (Zsófihoz halkan és erélyesen) Na, Zsófi, most gyorsan mozgósíts, mert itt a nagy munka! Minden a művelődési ház tánctermébe megy, értetted? (A jövevényhez) Na, gyerünk, jóember!

38. Külső, nappal

Mitar és a pöndöhláló

Mitar és Obrad, a knini cimbora sétál a tavaszi Bega töltésén, időről időre megállnak, hadonászva vitáznak, majd tovább ballagnak. Megpillantják a Bega vizén a csónakot és benne a halászt, ahogy az pöndöhlálóját nagy szakértelemmel bedobja a vízbe, közben lendületvevés előtt a háló peremén sorakozó ólomnehezékek egyikét fogai közé szorítja, de a dobáskor időben, ügyesen elereszti. A két hegyvidéki hosszan figyeli a halász munkáját, jóllehet a fogás igen gyér. Mitar leveti zakóját, micisapkáját ráhelyezi, Obrad kezébe adja, majd odakiált a halásznak.

MITAR Add, hadd próbáljam ki!

A halász gondolkodik, majd vállat von, a ladikot a parthoz irányítja. Mitar beszáll, nézi, forgatja a pöndöhlálót, közben a halász visszaevéz a folyó közepére. Mitar végre foga közé veszi az egyik ólomnehezéket.

HALÁSZ Leszakítja a fejed.

MITAR Mit motyogsz?

A halász legyint és félrehúzódik, hogy helyet adjon a „mutatványnak”. Mitar szélesen kiperdíti a hálót, de azonnal fel is üvölt: metsző- és alsó fogait kiszakította az ólomnehezék. Obrad a parton a hasát fogja, hahotázik. Mitar törli a vért a szájáról, álláról, a parthoz közelítő ladikból érthetetlen szavak, szütkök közepette száll ki. A parton felveszi a zakóját, majd öklét rázza a halász felé, aki hátat fordítva teszi a munkáját.

MITAR (selypítve) Ez . . . mevénylet!

Zakója zsebéből előráncigál egy Berettát, és lövöldözni kezd a halász irányába, de Obrad nevetve csillapítja, és erővel távolítja a halásztól.

(. . .)

40. Belső, nappal

A fűrész és Máté lába

A kis kórházi villanyfűrész sebesen forgó korongpengéje vágja a piszkos, repedezett gipszet a műtőasztalon fekvő Máté lábán. Három orvos áll körülötte. Amikor végre lahántják a gipszet és az alatta lévő kötésrétegeket, rettenetes kép tárul eléjük: egy sebes, gennyes, rothadó, üszkösödő, torz „tuskó”. Az egyik orvos, a legidősebb, azonnal kimegy a sebészeti előkészítőbe, ahol Ilka és egy százados várakoznak. Az orvos leveszi a maszkot, int Ilkának, hogy hagyja el a helyiséget, amit ő nehéz szívvel, de megtesz.

SZÁZADOS *(üveges szemekkel, nyilván jócskán ittasan, arrogánsan)*

Na, doci? Mi van?

FŐORVOS Először is: én neked nem vagyok „doci”, én „ezredes úr” vagyok! Értettem? Másodszor: Nikolić százados, azonnal intézkedem, hogy felelősségre vonják ennek az embernek a kétségbeejtő állapota miatt!

SZÁZADOS *(lihegve a dühtől)* Docikám! Mert te csak az maradsz nekem! Docám-docikám, szarok én a te feljelentésedre! Én háborúrok, te meg itt szívödöglesztő Vészhelyzet-sztorit agyalsz ki unalmas perceidben! Ezt a faszit pedig, még félholtan is, de visszavitetem szolgálati helyére! ÉRTETTEM? *(Sarkon fordul, maga után keményen bevágja az ajtót. Ilka jelenik meg félénken, kérdően néz a főorvosra. Az int, és átmennek a kötözőbe.)*

FŐORVOS *(nagyon halkán)* Ha jól értettem: maga is orvos . . .

ILKA Altatóorvos . . . munka nélküli . . .

FŐORVOS *(motyogva)* Nekünk itt most ilyenből hat hiányzik . . . *(Felkapja a fejét, köhéccsel, majd Ilka felé fordul)* A férje . . .

ILKA Belsőépítész, munkanélküli . . .

FŐORVOS Nos, a lába . . . Szóval, a helyzet komoly, nagyon komoly. Összetett, alapos ellátásra lesz szüksége. Ehhez azonban gyorsan ki kell vennünk az imént kimasírozó százados és társai hatásköréből . . . Sajnos, háború van, ők a hadurak . . . Nehéz lesz, de megoldjuk. Hamarosan, ha már kielégítő állapotban lesz a lába, hívatom magát. Most bemegyünk hozzá . . .

41. Belső, nappal

„Művészi intervenció”

Mitar és Mária szobája. Klasszikusan berendezett parasztszoba: kétoldalt egy-egy ágy, közöttük almárium, oldalt szekrény, a szoba közepén asztal négy székkal. A bal oldali ágy felett rengeteg fénykép, újabb kori is, amelyeken Mitar a Krajina-i Szerb Hadsereg egyenruhájában, csetnik szakállal, hol egyedül állig fegyverben, hol társaival látható. Aztán újságkivágások, valami katonai díszoklevelek. A fej feletti falon Milošević és Šešelj vajda – már látott – képei. Az almáriumon gondosan kifényezve, ereklyeként áll egy Zastava típusú (kalasnyikov) könnyűgépfegyver. Egy gyermekkéz közelít a Šešelj-képhez. A gyermekkézben filctoll. A filctoll

néhány apró vonással úgy „korrigálja” a vajda képét, hogy az kísértetiesen hasonlít Hitlerre.

42. Belső, külső, nappal

Szeretetszolgálat és . . .

A művelődési otthon tánctermében szépen, szakszerűen elhelyezve a kiosztásra váró holmi, ételmyszer, külön két nagy szekrényben orvosságok. Nagy a nyüzsgés, sok fiatal (Csaba, Nándor, Marko, Vid és mások) zsineggel kerékpárra kötik a dobozokat, és már indulnak is a faluba. Zsófi és Bea a takarókat számlálják. Doki a gyógyszereket rakosgatja, nézi, tanulmányozza a nyomtatott utasításokat, tájékoztatókat. A terem közepén nagy asztalok abrosszal leterítve, mellette ül Morvai, Morvainé, egy idős ember (Laja bácsi) és Miroslav, a pravoszláv pópa, civilben. Listákat néznek, egyeztetnek.

MIROSLAV A fontos, hogy a lista többé-kevésbé pontos . . .

MORVAI Azt ajánlom, valamennyi tartalékot mind a két faluban tegyünk félre. Ha netán . . . *(Az öreghez fordul)* Laja bácsi mit szól hozzá? *(Miroslavnak magyarázza)* Laja bácsi az egyetlen a helyi közösség tanácsnokai közül, akit nem mozgósítottak.

LAJA BÁCSI Az itteni emberek olyanok, hogy szégyellik a segítséget elfogadni. Az alamizsna megalázó . . . De tudom, hogy sokkal többen tengődnek, éheznek, mint azt a listákon látni lehet. De ha beszélnek velük . . . És maga is, pópa, nézzen szét, mert én például a maguk listáján nem látom sehol Mogin Simát . . . Kinn él az a szerencsétlen az Óbega melletti viskójában egyes-egyedül . . .

MIROSLAV Igen. Igen. Jó ötlet. A listák mindig csak listák maradnak, az élő ember meg érző ember is . . . *(Odakiált három markos legénynek, akik egy kis csoport lány körül enyelegnek)* Stanko, Rade, Jankó! Ott azokat a dobozokat és zsákokat rakjátok be a kombiba! Aztán meg a takarókat! Majd az a kislány megmutatja . . .

DOKI *(odajön, Miroslavhoz szól)* Atyám, jó lenne, ha a gyógyszereket is elvinnék; de talán jobb lenne valakit kihívni Szentgyörgyről az Egészségügyi Központból, mert ezek külföldi gyógyszerek, és én nem nagyon találom fel magam, mert nincs mindegyikhez csatolva beteg-tájékoztató . . . Az emberek pedig már évek óta várják az orvosságot . . .

MIROSLAV Jó ötlet . . . Jó ötlet . . . *(Sóhajtva teszi kezét Morvai vállára)* Milyen borzalmas idők, milyen rettenetes károk, tiszteletes . . .

Ebben a pillanatban három katonai rendész lép be a terembe, egyenesen Dokihoz mennek. A törzsőrmester, aki vezeti a csoportot, Doki kezébe nyomja a papírlapot.

TÖRZSŐRMESTER Kis Bálint, született 1974. március 1-jén, Bega-réten, begaszentgyörgyi járás, mozgósítva. Azonnal velünk jön!

Előbb csend, döbbenet, majd Morvai, Morvainé és Miroslav felugranak.

MORVAI Nem hagyhatják orvos nélkül a népet . . .

MIROSLAV A mi orvosunkat is elvitték a múlt szombaton! Két falu orvos nélkül!

MORVAINÉ Van maguknak lelkük?

Az általános kavarodásban, kiabálásban a rendészek az ijedt, remegő Dokit kivezetik a teremből, a művelődési házból, majd betuszkolják fehér köpenyben a terepjárójukba, és azonnal el is hajtanak. A fiatalok egy csoportja kiabálva fut a terepjáró után. Az emberek ijedten jönnek elő a kapukon, nyitják ki és hajolnak ki az ablakokon.

43. Belső, külső, nappal

Üvöltés és sortűz

Mítar dülöngélve megy be a szobájába, le akar dőlni ágyára, amikor megpillantja Šešelj-Hitlert. Billeg, dülöngél, megpróbál összpontosítani, aztán leveszi a képet a szegről és felüvölt. Üvöltve viszi magával ki a tornác lépcsőire a képet és a könnyűgépfegyvert.

MITAR *(üvölt – fogatlan szája fekete rés – és üvöltését sorozattal „pecsételi meg”)* Állatok! Vadállatok! Szentségtiprók! Árulók! Férgék!

Minden sortűzre csak a galambok, verebek, madarak szállnak fel kazlakról, tetőkről, fákról. Lövedék éri a kőművesállványt, az megbillen. Tima lezuhan az állványról, Toša talpra segíti.

VÁGÁS

Mítar egy vattacsomót áztat borotvavizébe, azzal törli le a kép üvegére rögtönzött „művészi többletet”, majd nagy óvatossággal visszateszi a falra. Bejön Mária, nézi a dühében még mindig remegő férjét. Az csak rávillantja véres tekintetét.

MITAR Ha rajtakapom, kitépem a torkát! Ezt üzenem!

MÁRIA Ugyan, csak gyerekes tréfa . . .

MITAR Itt engem mindenki üldöz! Nézd a fogaimat!

MÁRIA Jobb lenne, ha már dolgoznál is valamit.

MITAR Hát nem azzal kezdtem? Kértem az öregedtől: adja ide ezt a kúriát, vadászkastélyt varázsolok belőle, jönnek a vadászok, hozzák a pénzt. Már a solymárom is megvolt . . . De ő NEM és NEM!

MÁRIA Hazudsz. Odaadta, de te itt valami gyanús fegyveres kiképző-központot csináltál . . . Tizennégy gengszterrel . . .

MITAR (*felfortyan*) Takarodj kifelé! Az én hazafi barátaimat gengsztereknek nevezni? Mars kifelé, nehogy a te torkodat tépjem ki elsőre! *Mária nagyot sóhajt, indul kifelé. Az ajtóban Milan vigyorog az anyjára.*

44. Külső, nappal

Az ember nem madár, de repül . . .

A legelő közepén összeszerelve Ottó kétszemélyes motoros sárkánya. Körülötte szinte az egész eddig megismert fiatalság, de közvetlen előtte, mellette Dávid, Marko, Nándor, Csaba, Vid és Zsófi, de Laza is nagyon beközélt.

OTTÓ (*az előadás kellős közepén tartunk . . .*) Tehát: egyetlen tanfolyam, vagy tanfolyamok sorozata nem pótolhatja azt a tudást, amit magunk a két kezünkkel a levegőben szerzünk . . . Tehát, jegyezzük meg még egyszer: mivel az egymást érő felhők alatt a feláramlások is sűrűn követik egymást, azért ilyenkor a sárkányrepülő pilótája a felhőbe való beszívódás ellen harcolva, viszonylag nagy, 60–70 kilométeres óránkénti sebességgel „száguld” végig az útvonalon. Körözésre alig fordít időt, ezért a siklási sebessége – hozzávetőlegesen – átlagsebességet is jelent . . . Kérdés?

MARKO Ez . . . repülési értelemben nagy sebesség?

OTTÓ Nagy, szép sebesség. De nagyobb kihívás és rettenetes rizikó. Akkor folytatnám is: a felhőút a sík vidékeken is segíthet, azonban itt nincs olyan nagy összefüggő hegygerinc, amely felett a felhőút megjósolható lenne. Így a távrepülést nem lehet pontosan, hosszabb időre tervezni . . . Gyerekek, a legcsúnyább tréfát mindig az időjárás, az a picinykét változó is – űzheti a sárkányrepülővel . . . (*Csend*) Hanyadszor jövünk össze?

MIND Ötödször.

OTTÓ Akkor most repülünk. Eddig CSAK én repültem, most ki jön velem?

Marko gyorsan beöltözik a szerelésbe, már helyezkedik is a sárkánynál. Start. A sárkány – Ottó vezetésével – felrepül. A lentiek tapsolnak. A sárkány köröz: fentről a világ csodálatos.

(. . .)

45. Külső, nappal

Fentről bombáznak is!

(Dokumentumok) Amerikai bombázó célkeresztjében „elhúz” egész Újvidék. Fentről csodálatos. A célkereszt megleli a hidat. A pilóta kilövi a bombákat. Külső fölvételek egy toronyház tetejéről. Nappali felvétel, ahogyan a Žeželj-hidat eltalálják a végzetes bombák. A vaskos, mindig is nehézkes, eddig többször bombázott híd belezuhan a Dunába. Mind a három híd a Dunában fekszik. Ilka a Duna-parton, a révkapitányság mögötti padon ül. Körülötte zuhognak, hullanak, levágódnak a betonhid törmelékei. Egy féltonnányi rázuhan egy közeli autóra. Tanúja volt az eseménynek. Arcán érzelmnek semmi jele: megkövült. Újabb célkeresztben a motoros komp, amelyen Máté szolgált.

(. . .)

49. Külső, kora hajnalban

Út a biztonságba

Nagy teherkocsi hajt át a hídon. Ahogy hajnalodik, elénk tárul a szőlősök „oázisa”. A teherkocsi a szőlősök közepén egy kútnál megáll: a ponyva alól egymás után ugrálnak ki a fiatalok: Dávid, Marko, Csaba, Nándor, Vid, Laci, Melánia, Katalin, Tivadar, Vajda Éva, majd az „öslakos fiatalok” közül többen, tehát vagy huszonöt–harminc fiú és lány. Azonnal kezdődik a holmi kirakodása is. Lazát egy takaróban emelik ki, mert az úton elaludt. (Takarók, zsákok, dobozok, festékesvödörök, edények stb.) A vezetőfülkéből Károly, Laja bácsi és Nagyapa száll ki. Dávid mellett Nusi száll le, kesernyés mosollyal nézi a fiút.

DÁVID Biztos ezt akarod?

NUSI A halgazdaságban majd elintézem . . . Igen: ezt akarom.

NAGYAPA Itt nagyobb biztonságban lesztek, mint a faluban. A prés-házakba, kunyhókba költözzetek be, hozzátok rendbe azokat.

A szükséges holmi, étel meg miegymás itt van és . . . szabad dolgozni is.

LAJA BÁCSI Én itt maradok, majd mindent megbeszélünk.

KÁROLY Ha valami veszély lenne, időben értesítünk benneteket, és intézkedünk. Csak semmi pánik.

LAJA BÁCSI Mitar nem nyugszik, annyi biztos. Baszd meg, Lázár a vejkódat. Nagy mókamester, el kell ismerni . . .

A teherkocsi – Nagyapával és Károllyal – elmegy. Megérkezik Körtési Ottó csodakocsija. Kiszáll belőle.

LAJA BÁCSI Hát ezt jól tetted, öcskös, mert ha valakire nagyon vadásznak, az biztos te lehetsz.

Csend. Csak a kertek madarainak kora reggeli, gazdag éneke.

(. . .)

51. Nappal, külső, belső

Ilka Hippokratész szorításában

Ilka és Morvainé sietnek Begarét utcáján.

MORVAINÉ Egész véletlen lelt rá egy . . . nem is tudom: tán harmadik szomszéd . . . Nem tudott kihez fordulni, hát hozzánk jött.

ILKA Ezt azért másként kellene rendezni. Ott van a szentgyörgyi Egészségügyi Központ . . . kötelességük lenne . . .

MORVAINÉ Azt az intézményt is . . . szóval a POLITIKA vezeti . . . Az a politika, amely szándékosan hagyta orvos nélkül ezt a két szerencsétlen falut is. A legtöményebb bosszú!

Bemennek egy teljesen romos házba, a sötét szoba sarkában egy vackon egy csontvázszerű lény fekszik. Fénytelen szeme az örökkévalóságba néz. Ilka a pulzusát tapintja, néhány rutinos mozdulattal ellenőrzi az életfunkciókat.

ILKA Késő . . . Jelenteni kell a hatósági szervezeteknek. Van, aki eltemesese?

Mennek kifelé, csak az utcán válaszol:

MORVAINÉ Hát, szegény Dani bácsinak van két fia. Egyik Ausztriában, a másik Magyarországon él, de tíz éve egyik se látogatta meg, levelet se írt neki, ahogy ez az ember, a harmadik szomszéd mondta.

ILKA Harmadik szomszéd . . . Azzal az emberrel barátkozott?

MORVAINÉ Nézze, doktornő, ebben a kis faluban több mint száz ház üres. Néhol négy-öt ház egymás mellett teljesen üres . . . Legalább száz házban egy szál öreg, elaggott, „elárvult” ember él.

ILKA Döbbenetes . . .

MORVAINÉ Mi itt nemcsak földrajzi határövezetben lakunk, élünk, ez itt valahogy már az emberi lelkiismeret határa is. *(Csendben*

haladnak egymás mellett) Mit gondol: miért örültek meg a bombázásnak annyian?

ILKA Ez . . . ez meg szörnyű . . . Iszonyatos . . .

MORVAINÉ Maga mondta, nem én . . .

(. . .)

53. Belső, nappal

Máté és a kislányok

Máté fekhelye mellett Bea és Zsófi. Szinte katonás sorban, de Bea sírdogál.

MÁTÉ . . . akkor megbeszéltük? *(Csend)* Ha megszólaltok, ha jelét adjátok . . .

ZSÓFI Az élő Istenre . . .

MÁTÉ Hát, szegény Jézus is hogy végezte . . .

BEA Én innen el nem mozdulok . . . Ő se lesz áruoló!

MÁTÉ Senki se áruoló . . . Még. De véletlen . . . valaki elszólja magát.

Akaratlanul. Ti még meg sem értitek: nekem akkor végem. Ti meg csak csodálkoztok: mi is történt? Semmi. Csak nekem végem . . . és ti tovább játszatok az utcán, jön a nyár, az ősz, majd a tél . . . ÉN meg már sehol nem leszek. *(Csend)*

BEA *(Máté bepólyázott lábára mutat, csendesen szól)* Nagyon fáj?

MÁTÉ Csak . . . fáj . . .

Bea rettenetesen üt tenyere élével a bepólyázott lábra. Máté felüvölt fájdalomában.

BEA *(Máté füléhez hajol)* Azt hittem, jobb ember vagy. *(Kiabál)* Itt egyetlen „pisás” se áru el téged! *(Arcán könny csordul le)* Nagyon odabasztam? Fáj, ugye?

MÁTÉ Hogy beszélsz te? Elkanászosodtál, kislányom . . . Nagyon . . .

De . . . csak a szeretet tud így odavágni . . .

VERA Annyit sírtam érted, állandóan téged álmodtalak . . . hát, most te vagy a hibás . . .

Csend.

MÁTÉ Nekem meg azt mondták, el is felejtettél . . . *(Magához öleli Beát és Zsófit)*

(. . .)

55. Éjjel, külső

VÁGÁS

Dávid és Nusi a kunyhóban meztelenül a báránybőrrel leterített pricscsen. Fölöttük a polcokon korsók, köcsögök, tölcserék, mérleg, bögrék stb.

DÁVID (*kimerülten, fáradt hangon*) Miért teszed ezt velem ?

NUSI Mert szeretlek. Egyszer . . . majd ha elválik az utunk, elmondom . . .

DÁVID (*készerűen elneveti magát, Nusi feléje fordítja a fejét*) Tudod . . . itt hallottam rólad . . .

NUSI Mit?

DÁVID Nagyon goromba . . .

NUSI Akkor is mondd.

Csend.

DÁVID (*könnyek jelennek meg szemében, letörlí őket, összeszorult torokkal mondja*) Szárazkurva . . .

NUSI Nem rossz . . . Valóban nem rossz.

VÁGÁS

MIROSLAV Mi, akik itt élünk a sík rónaságon, ahol mindennapi kenyérünket oly nehezen és kínosan teremjük meg, mi, akik az ínség éveit oly nehezen és kínosan vergődjük végig, mi, akik a világ szerencsétlenségeiből annyiszor – együtt és külön-külön is – kivettük részünket, de otthonunk ajtaja a rászorulóok előtt mindig nyitva volt, ma egy szerencsétlen fiataalt kísérünk el az örök útra, és e pillanatban emlékeztetőül hadd idézzek Mózes II. könyvéből két verset: a 20. rész 24. verse így szól: Földből csinálj nékem oltárt, és azon áldozd a te égő- és hálaáldozataidat . . . Már a következő versben ezt mondja: Ha pedig kövekből csinálsz nékem oltárt, ne építsd azt faragott kőből: mert amint faragó vasadat rávetted, megfertőztetted azt . . . Vidović Milan biz a földből készült oltár lakója lesz, mert faragó vassal kőbe szándékozták vézni. Az Úr könyörületét kérjük most tévelygéseire, nyugodjon békében a mi súlyos, de igazságot termő bánási földünkben . . . Ámen.

(. . .)

57. Külső

VÁGÁS

MORVAI . . . Ha belelapozunk ősi Marticulánkba, láthatjuk, hogy már az ezernyolcszázas évek legelején . . . amikor a Békés megyéből ideköltözött őseink nem bírtak se pappal, se prédikátorral, a pravoszláv egyházi előjáró látta el a keresztelesek, esküvők és temetések körüli szertartásokat. Annyi idő után – ma, amikor a szerencsétlen társunkat, Vidović Milant, akit a háború vihara ide, közénk dobta – szavakkal és könnyekkel kísérünk örök nyughelyére, jusson eszünkbe Lukács evangéliuma ötödik részéből a 32. vers, amely így hangzik: Nem azért jöttem, hogy az igazakat hívjam, hanem a bűnösöket a megtérésre! Hol itt a bűnös . . . ? Van-e itt bűnös . . . ?

Ebben a pillanatban megjelenik Mitar terepszínű (a szabadcsapatok, illetve a csetnikek öltözékében) egyenruhában, állig felfegyverkezve, mögötte tíz hasonlóan öltözött férfival. Nagy a megrökönyödöttség, Mária a koporsó mellől felsír:

MÁRIA Hát itt sem hagyod békén? Te szörnyeteg!

MITAR Takarodjatok, fekete pojácák! Az én fiam hősi halált halt! Ő a szent szerb ügyért adta fiatal életét, és nem sopánkodás, hanem sortűz a méltó búcsúztatója.

Int a cimboráinak, a kalasnyikovok csöveit a magasba fordítják.

MITAR *(üvöltve ad parancsot, de most nem takarja el a hiányzó fogai helyén keletkezett sötét rést, sőt mintha hengegne vele)* TŰZ! (Sortűz) TŰZ! (Sortűz) TŰZ! (Sortűz) Most pedig indulunk Kosovóba, hogy azt a maradék pállott szájú szkipetárt a helyére tegyük. Isten áldjon, Milan, drága gyerekem!

Amíg a koporsóra hajol, hogy megcsókolja, mellette terem Vera, és az orra alá nyomja a fekete filctollat.

BEA Én voltam! Dögölj meg!

VÁGÁS

A sírt szinte betemette a rengeteg koszorú és virág. Máriát az egész család gyámolítja, nyugtatja. Főleg Marko. Odébb a film fiataljai csendesen beszélgetnek. Nagyapához odalép Tima, megöleli, majd távozik. A sírnál már senki, csak Nagypapa sír némán.

58. Belső, nappal

Győztünk!

A nappaliban együtt a gyászoló család. Itt van Máté, és Bea addig fészkelődik, amíg az ölébe nem ül. A tévén Milošević.

MILOŠEVIĆ *(dokumentumfelvétel a belgrádi tévé Híradójából)* Azt a megtisztelő feladatot teljesítem, hogy Jugoszlávia népével, minden polgárával közöljem: a 78 napig tartó véres, kegyetlen háborúnak vége van. Az éjjel Macedóniában, Kumanovóban aláírt hadi-műszaki megállapodás véget vetett országunk további rombolásának, és a béke elve győzött. Ez pedig a mi elvünk volt az első pillanattól kezdve. Forduljunk a jövő felé, mert az a miénk, a győzteseké!

Mária zokog, Marko öleli és nyugtatja. Nagypapa nagyot csap a levegőbe, és indul kifelé. A tévét kikapcsolják. A szobában csak Ilka, Máté és Bea marad. Bea szigorúan néz anyjára, aki – olvassa a gondolatát – elmosolyodik.

BEA Szóval miért akartad elhagyni apát?

ILKA Soha. Csak azt mondtam, hogy elmegyek . . .

BEA Hova?

ILKA Hogy meg nem gátolhat abban, hogy elmenjek gyógyszerügynöknek. A verseci Hemofarm olyan ajánlatot tett, hogyha elfogadom, a régi keresetem kétszeresét is meghozta volna . . .

Csend.

BEA *(kacagva)* De apa mégis meggátolt benne . . .

59. Külső, nappal

Újvidék, Duna-part

A Duna-parton, az egyetemi kampusz közelében egy padon ül Nusi és Dávid. Innen jól lehet látni mind a három lerombolt hidat.

DÁVID És . . . ?

NUSI Hallottam, hogy Magyarországon most így mondják: nagyon csíplek.

DÁVID És . . . Marko?

NUSI Gyerek még. Megadtam neki az „önbizalmat”, ez nem bűn. És . . . vigyáztam rá.

Csend.

NUSI Valamit adni akartál nekem Milan temetése után . . .

Dávid előhúzza egy papírlapot a zsebéből, odaadja a lánynak.

NUSI (*lassan, tagoltan olvassa*) . . . végezetül esti nyoszolyánál fohászba csendesül, s hogy maradhasson: zsarátnok lesz, pernye alatt reménybe évelő parázs. Csak visszfénye voltunk egy darabka idő ékszerének, itt lenn, a Délen: emlékké fagyott zárófények! (*Csend*) Hát . . . egy elsőéves vegyészpalántától . . . nem is olyan rossz. De mi ez a . . . ZÁRVÁNYFÉNY?

DÁVID Hát, kérlek, a ZÁRVÁNY az ásványba bezáródott idegen anyag. Lehet növényi, lehet például – virág! Ennek fénye vagyunk . . . mi. De ki látja?

Csend. A hömpölygő Duna ágakat, rönköket visz, sodor.

NUSI Emlékszel: „Nušika tinge-tange, Ne boj se moje štange . . .”

DÁVID Igen, de ma se értem . . .

NUSI Mert a folytatását nem daloltam el: (*Könnyezve, dadogva énekli*) „Če hočeš moja bit, pokaži si rit!” [Ha enyém akarsz lenni, a bugyit is le kell vetni.]

DÁVID (*felsóhajt*) Istenem . . . HIV-pozitív . . . ?

NUSI A kicsi gyerekem is az . . . Azért utazom vissza Szlovéniába. Mellette akarok lenni . . . Végig . . .

Csend.

DÁVID Nusikám, csakhogy van ám itt egy nagy baj . . . (*A lány a víz nagy vonulását nézi*) Végtelenül szeretlek . . .

NUSI És a „kincsed”, amit itt hagytál?

DÁVID Egész idő alatt egyszer se hívott fel, nekem se sikerült beszélni vele . . . A valóság – lassan – TE lettél . . . (*Csend*)

NUSI Megy, megy a nagy víz, ez a csodálatos áradat . . . Benne van az én zárófényem is . . . (*Megöleli, megcsókolja Dávidot*) Meghalok, drágám. Meghalok . . . Az első pillanattól szerettelek . . . de maghalok . . . Látod azt a hidat (*a Szabadság hídra mutat*), olyan idős lehet mint én, de előbb-utóbb kiemelik a vízből, újra felépítik . . . és lesz. Engem meg elvisz az idő lassú vagy sebes folyása . . . Emlék se marad utánam. Hol, miben leszek én zárófény? Miben minek a fénye . . . ?

Kettős expozícióban: a Duna sodrásában lassan elveszik Nusi arcának visszfénye.

ZÁRÓ KÉPSOROK

1. *Begarét utcái üresek. Csak néhol egy-egy padon hajlott hátú öreg ül botjára támaszkodva. Nagyapa Milan elhagyott, pusztá sírjánál áll, véres, könnyes szemeit törölgeti.*

2. *Sötétség. Üvegcserepek fülsiketítően hangos csikorgása, tempós zúzódása, ahogyan két pár láb végiglépked rajtuk. Csikorgás. Fodorék újvidéki házának egyik ablakáról – belülről – Ilka és Bea kitaszítja a deszkázást. A beáradó fényben Ilka és Bea egymásra mosolyog, majd a lakásban (nappali-ebédlőben) uralkodó káoszra pillantanak – tovább is mosolyogva.*

VÉGE